

MEDVIGY ENDRE

AZ I. BÉCSI DÖNTÉSTŐL A KOMMUNISTA EGYHÁZÜLDÖZÉSIG

Epizódok Mécs László életéből és költészetéből

EGY SORSKÉRDÉS: MENNI VAGY MARADNI?

Mécs László premontrei rendi kanonok, királyhelmei plébános és felvidéki magyar költő – erdélyi íróársaihoz hasonlóan – hittelt hirdette, hogy a trianoni békediktátum következtében kisebbségi sorban sányló nemzetrészek fiai és leányai ne hagyják el bajlított szülőföldjüket, hanem maradjanak otthon, szűkebb hazájukban. Maradjanak otthon a hűségesekek, mert így eredményesebb lehet a nemzetiségi jogokért és az anyanyelv szabad használatáért folytatott küzdelem.

Mécs László a szülőföldhöz való hűség tekintetében is jó példát kívánt mutatni a bajban sorstársainak. A csehszlovák állam szívesen vette volna a népe érdekében fáradhatatlanul tevékenykedő papköltő és szavalóművész „önkéntes” távozását. A Cseh- és Morvaországból szalajtott gyarmatosító hivatalnokok megkeresték Gerinczy Pált, a jászói Premontrei Rend gödöllői perjelét, csábítsa át Mécs Lászlót Magyarországra. A belga Hubertus Noots, a rend római generálisa is lelkesen támogatta az áttelepítés megszervezését, mert ha a cseh kolonizátorok teszik át a papköltőt Magyarországra, az sajtóbotránnal jár. Mécs László megmakacsolta magát, mert nem adhatta fel meggyőződését, kurucos elveit. A szelíd, hajlító felsőbb nyomásgyakorlás ellenére visszatartotta a Csonka-Magyarországra való áttelepülés lehetőségét. Ragaszkodott sorsverte szülőföldjéhez, ahol híveiben továbbra is tartotta a lelket, maradt az elszá-

kított Felvidék területén. 1937. november 24-én megírt *Nem megyek Rodostóba* című versében igen határozottan, már-már nyersen utasította vissza a repatriálás gondolatát.

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG KIRÁLYHELMECI BEVONULÁSA ÉS MÉCS LÁSZLÓ BESZÉDE

Kara Anna levéltáros, Mécs László bibliográfusa hívta fel az olvasók figyelmét arra a tényre, hogy az MTI naponta többször kiadott könyvmatosa tudósított a megrendítő, szívmengető eseményről. Az említett forrást ő idézte először *Hazádnak rend(ül)etlenül légy híve?!* című dolgozatában (Fórum Társadalomtudományi

Szemle, 2011/4, Somorja). Az I. bécsi döntés után négy nappal, 1938. november 6-án vonultak be a Magyar Királyi Honvédség alakulatai Királyhelmece, ahol Mécs László plébános, premontrei szerzetes és költő papi hivatását gyakorolta a harmincas évek elejétől. Mit mond erről a nevezetes eseményről az MTI könyomatos?

„Pontosan 12 órakor továbbindult a katonaság Királyhelmece felé. Útközben a vasúti töltésnél már úgyszólván valamennyi felszabadítást váró környékbeli falu lovas és gyalogos küldöttsége ott állott a vasúti sínek mellett. A leányok és legények magyar ruhában voltak; akik kerékpáron jöttek, a kerékpárok küllőit beragasztották nemzetiszínű papírosokkal. Királyhelmece a templom előtti térszűfolságig telve volt emberekkel. Mindenki az utcán volt, öregasszonyok és betegek toloszékeken vitették ki magukat. A lakosság valósággal kitörő lelkesedéssel fogadta az érkező katonaságot.

A templom előtti téren emelvény állt, körülötte helyezkedtek el az iskolák növendékei, a lányiskolások valamennyien magyar ruhákban, mellettük a csizmás gazdálkodók, az iparosok. Egy óra tájban érkeztek Királyhelmece az éljárörök és utánuk a főcsapatok.

Valahányszor egy-egy újabb katonai osztag tűnt fel, a lakosok viharos örömmel ünnepelték őket: »Magyar husárok!« – kiáltották, és éppen úgy ünnepelték a magyar csendöröket: »Itt vannak a kakastollasok! Itt vannak a magyar csendörök!«

Közben odaérkezett a fogadtatás színhelyére Mécs László királyhelmecei plébános, az országos hírvű költő. A hangerősítő mikrofonja elé lépett és beszédet mondott. Beszédében nemcsak a királyhelmeceiek feltoluló érzéseit, hanem a visszatért felvidéki magyarság egészének határtalan örömét és felszabadultságát szóltatta meg. »Hosszú éveken át sokszor beszéltem sokezer ember előtt, de mindig az volt az érzésem, mintha szájkosár volna rajtam. Most, amikor ez a pillanat bekövetkezett, mi az én kedves Virágh Béla református lelkész barátommal csak egymásra néztünk, egymás nyakába borultunk, és a boldogságtól, az ámulattól nem is tudtunk sokáig magunkhoz térni, hogy íme, végre szabadon, szájkosár nélkül beszélhetünk. Most utólag bevallhatom nektek, hogy miséim alkalmával titokban mindig így imádkoztam az Úristenhez: »Uram engedd meg, hogy újra együtt lehessen az egész magyar család. « Ezt akkor senki sem tudta rajtam kívül, senki sem tudta, hogy miséimet Nagy-Magyarország feláadásáért mutatom be!«

Az MTI könyomatos következő számában olvasható Mécs László beszédének folytatása: „– Óh Istenem, mi-

lyen nemes dolog magyarnak lenni, milyen jó, hogy mindenki örül annak, hogy magyar lehet. Tegnap egy haldokló öregasszonynak az utolsó kenetet adtam fel, aki csak arra kérte Istenét, hogy még meghallhassa a bevonuló magyar csapatok lépteit. Isten megengedte, hogy ezt megérje. De nemcsak az öregekben, hanem a gyermekekben is él a magyar hazafias érzés.

Testvéreink, olyan örömnapi ez, hogy itt nem is kellene most beszélni, hiszen beszélnek itt az arcok, a szemek, a színek.

Mécs László ezután idézte Pál apostolt: Aki engem megüt, az Krisztust üti meg! A magyar nemzet ilyen sértethetetlen kincse a Szent Korona. Aki ez ellen vét, az egész nemzetet sérti meg vele. Amikor a nemzet szét volt szakítva, ez a titokzatos nemzettest akkor is élt és akkor is érezte hovatarozandóságát.

A szónok ezután idézi a bibliai esetet a tékozló fiúról, aki vagyonának elherdálása után nyomorba jutott, a disznók vályujából volt kénytelen magát élelmezni, és amikor hazament, atyja nem szidta, hanem megölelte, megcsókolta és lemosta róla a szennyet. Mi is – folytatta a szónok – az elnyomók moslékjára jutottunk, nemcsak testi, hanem lelki értelemben is, mert meg akarták mérgezni ifjúságunk lelkét. A szenny és a moslék eltávolítását várjuk a családtól, amelyhez visszatérhettünk. Öleljen, csókoljon, mosdasson meg minket a mi magyar hazánk.

Mécs László végül Isten áldását kérte a magyar hazára, a kormányzóra és minden rendű és rangú magyar testvére.

A beszéd rendkívül nagy tetszést aratott, az egybegyűltek hosszan éltették Imrédy Béla miniszterelnököt, Kánya Kálmán és Teleki Pál minisztereket és az olasz, német és lengyel vezetőket.

„– Ha én most verset tudnék írni – ezt a címet adnám a versnek: Szájkosár nélkül” – mondta egyebek között a történelmi pillanatban ünnepi beszédében Mécs László. Az emelkedett percekben valóban nem született meg az alkalomhoz illő ünnepi vers. Éppen ezért az I. bécsi döntést és a felföldi bevonulást köszöntő *Felvidék!* című tanulmánykötetben közel egy évtizeddel korábban alkotott regösének reprezentálja a papköltő konzervatív keresztény nemzeti költészetét: *Kóborló elődöm* a címe. Ez a messzire hangzó ének tökéletesen kifejezte a poéta mély és elszakíthatatlan lelki kötődést a Szent István-i birodalom ezeréves múltjához, az egykori és XX. századi végvári küzdelmekhez és Tinódi Lantos Sebestyén históriás énekeihez. Kihallatszik e sorsversből a Kárpát-medencei magyarság közös nemzetépítő szándéka.

SZTRANYAVSZKY KEGYELMES ÚR PARLAMENTI BESZÉDE ÉS „A BÁNYAFÜTTYŐS VÁLASZA”

A hazatérés mámorából Mécs Lászlót egy nem várt, disszonáns hangzó epizód térítette magához. A magyar országgyűlés képviselőházának 345. ülésén, 1938. november 23-án Sztranyavszky Sándor képviselő úr napirend előtt szólalt fel. Ebben a hónapban szembefordult Imrédy Béla politikájával és 61 képviselőtársával együtt kilépett a kormánypártból, ezzel gyengítve a miniszterelnök kormányának stabilitását. Felszólalásában előbb ezt a lépést indokolta meg, majd a Felvidék magyarlakta déli sávjának visszatérését értékelte. Nagyobbrészt jól megfogalmazott, átgondolt beszédének néhány kitétele visszatetszést keltett. A képviselőház jegyzőkönyvéből idézem a napirend előtti felszólalás vitatható részét:

„[...] Felvidék visszacsatolásával új szellem, új levegő áramlott be a magyar életbe és így olyan tünetek merültek fel, mintha a magyar életet kellene hozzásimítani a visszacsatolt Felvidékhez. Nem Csonka-Magyarországot csatolták vissza a Felvidékhez, hanem a Felvidéket csatolták vissza a csonka hazához. Ebből nem az következik T. Képviselőház, hogy a Beneš Eduárd által inaugurált szellemet és rendet kell irányadónak tekinteni a Magyar Élet jövődjé számára.”

Mécs László bántónak érezte a képviselő beszédének idézett szavait, és másnap, 1938. november 24-én a Kárpát-medence fővárosában, Budapesten versben utasította vissza ezt a negativista, „benešező” megközelítést. A *bányafütytős válasza* hihetetlen gyorsan, szinte fénysebességgel jelent meg, már másnap, 1938. november 25-én a Nemzeti Újságban. Az „ajánlást” szokatlan módon, hatalmas betűkkel a verscím fölé írta és szedette a költő: „Sztranyavszky kegyelmes úrnak”. A cím alatt idézte a képviselő bántónak vélt néhány sorát, majd őszinte szóval, egyenes versbeszéddel megválaszolta azokat. A hétversszakos politikai vers második strófája sűrű és tömör, dióhéjban összefoglalja a felvidékiségében és magyarságában sértett költő mondanójának lényegét: „Húsz napja még csak, hogy napfényre jöttünk, / s kegyelmes úr, a magyar parlamentben / ön leckéztetve pálcát tört fölöttünk, / elhagyta ajkát a szörnyű badarság, / hogy magyarságunk csak Beneš-magyarság.”

A korábban a kormányban és a képviselőházban számos felelős posztot betöltő kegyelmes úr (a földművelésügyi miniszter, a képviselőház elnöke) politikai pályája ezek után hamar véget ért. Ebben oroszlánrésze volt élemedett korának és főleg annak, hogy sem ő, sem

új pártja (Keresztény Nemzeti Függetlenségi Párt) nem jutott be az 1939-es választásokkor a képviselőházba. A Mécs-vita sem segítette karrierjének további kibontakozását.

BOLDOG A NÉP, AMELY ÖRÜLNI TUD!

A képviselőházi „Beneš-magyarság” affért hamar elfelejtette a Felvidék regőse. A várva várt hazatérést, az országterület gyarapodását örömmel visszhangozta verseiben, többek közt a *Boldog a nép, amely örülni tud!*, a *Gyergyói levelezőlap*, az *Erdélyi ősz* és a *Jöjj, szent elfogultság!* címűekben. A magyar irodalom jelentős írói, költői – szerkértáboroktól függetlenül – járták és birtokba vették a visszatért területeket. Márai Sándor és Cs. Szabó László haditudósítóként a Magyar Királyi Honvédséggel szinte egyszerre érkezett a Felvidékre, majd Erdélybe. A népi írók: Sinka István, Veres Péter és Darvas József – Püski Sándor Magyar Élet kiadója szervezésében Kassától Kolozsvárig és Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen át Szabadkáig nemzettudatot erősítő irodalmi esteken szerepeltek. Mécs László kiterjesztette előadóművészi portyáit a hazatért területekre, bár korábban a kisebbségi lét körülményei között is körbeutazta a Kárpát-medencei magyarság szállásterületeit, különös tekintettel Erdélyre. Már említett magyarság-versei közül minden bizonnyal az 1940 körül keletkezett *Boldog a nép, amely örülni tud!* a legkiválóbb. Az első három versszakban sorra veszi történelmünk tragédiáit, Mohácsot, Világost, Trianont. Itt még a hatsoros versszakok utolsó sora, refrénje a szétszakítottság fájalmát fejezi ki: „Áldott a nép, amely szenvedni tud!” A következő strófákban a költő a történelmi mannaesést és a nemzet emelkedését énekli meg: „Felvidék, Erdély zengik mámorunk. / Boldog a nép, amely örülni tud.” Itt már az előbbi bizakodó, sőt örömteli sor a refrén.

A lengyel és szlovák ősökkel is rendelkező Mécs Lászlót – a minden alap nélkül – zsigeri gyűlöletet érző ellenfelei szokták nacionalistának, sovínisztának bélyegezni. Ezzel szemben jó néhány versében meggyőzéssel hirdeti az együtt élő Kárpát-medencei népek testvérségét: „Az örömmüket osszuk széjjel nyomban, / szlávnak, romának kenyér jár e honban / s ha hazájának nézi: szeretet, / testvér-ölelő Kárpát-koszorú:/ boldog a nép, amely örülni tud!”

A fent idézett versre Pomogáts Béla elsősk közt figyelt fel, 2008-ban beillesztette az *Üdvözlégy, szabadság!* című antológiába, a *Magyar írók Észak-Erdély és a Székelyföld 1940-es visszatéréséről* alcímű, lélekemelő gyűjteménybe.

IMRÉDY BÉLA ÉS OLÁH GYÖRGY „EGYEDÜL VAGYUNK”-JÁNÁL

Nem tudom, hogy Mécs László felvidéki papköltő hogyan és miként ismerte meg Imrédy Béla miniszterelnököket. Az 1938 júniusában Budapesten, a Könyvnapon, a Kecskeméti utcai Stúdium könyvesbolt előtt felállított „szlovenszkói” magyar könyvsátrak, ha meglennének még és beszélni tudnának, sok mindent mondhatnának. Itt hosszan időzött Mécs László, és alkalma volt Imrédy Béla miniszterelnökkel szót váltani. Ezt Rónay László is említi Mécs László-monográfiájában.

1938 őszén indult az *Egyedül Vagyunk*, Imrédy Béla és politikai irányzata folyóirata. A főszerkesztő Oláh György. Az ő nevét mindenekelőtt onnan lehet ismerni, hogy 1928-ban *Hárommillió koldus* címen hosszabb röpiratot, lázító könyvet írt a magyarországi mélyszegénységről. Nem gondolta volna, hogy ezt a szociografikus megállapítást később a baloldal politikai jelszóként fogja majd ismételgetni. A lap szerkesztője, majd berlini tudósítója Kárász József író.

Imrédy Béla 1941 márciusában az *Egyedül Vagyunk* hasábjain így tekint vissza a folyóirat indulására: „1938-ban Oláh György barátommal megállapítottuk, hogy hiányzik Magyarországon olyan folyóirat, amely az események rohanásával lépést tartva, tehát mindig időszzerűen és a közvélemény legszélesebb rétegeivel érintkezést keresve foglalkozik a nagy magyar sorskérdésekkel, politikával, irodalommal, szellemi élettel, közgazdasággal és főleg egységes néppé válásunk izgatón és eddig megoldatlan problémáival. Elhatároztuk tehát, hogy megindítjuk ezt a folyóiratot.”

Mindvégig Imrédy Béla állt a folyóirat mögött. 1939. január 6-tól a Magyar Élet mozgalom előljárójaként, 1940. október 19-étől a Magyar Megújulás Pártja egyik alapító vezetőjeként. Az *Egyedül Vagyunk* 1941 decemberéig tartó első korszakában Bibó István véleménye szerint színvonalas folyóirat, a későbbiekben eszmeileg egyre zavarosabb, kéthetenként megjelenő lap. Rónay László Mécs-monográfiájában nyilas lapnak véli az *Egyedül Vagyunk*-at, ami durva tévedés, azért is, mert hibás kiindulópontból nem lehetséges helyes következtetést levonni.

Illyés Gyula, akit korábban Imrédy Béla juttatott be a Nemzeti Bankba, egyszer publikált a folyóiratban, 1938 októberében adta ott közre *Középosztályunk negyvennyolc mérlegén* című esszéjét. A népi írók közül kezdetben sokan írtak az *Egyedül Vagyunk*-ba, ide számítva a balszárnnyat is, Darvas Józsefet, Kovács Imrét, Szabó Pált és Veres Pétert. Oláh György igen szép verseket közölt Erdélyi Józseftől és a szilajpásztor Sinka Istvántól.

Benda Kálmán, Böződi György, Ignác Rózsa, Magyary Zoltán, Makkai László, Pusztai Sándor, Tatay Sándor és Wass Albert írásai is megtalálhatóak az imrédyista folyóiratban.

A felvidéki papköltőnek 1938 decemberétől 1944 júliusáig tizennégy verse jelent meg a lapban, továbbá egy önéletrajzi jellegű prózai írása. Ugyancsak az *Egyedül Vagyunk* adta közre Rátz Erzsébet újságíró Mécs Lászlóval készített hosszú interjút.

Az első két Mécs-vers 1938 decemberében, az induló folyóirat harmadik számában jelent meg. Mindkettő a felvidéki költő jelentős alkotásai közé tartozik. A szerkesztőség a szerző nevének feltüntetésén túl annyit írt a versek fölé, jó nagy betűkkel: *Az elnyomatás éveiből*.

A *Tertullianus éneke* Mécs László *Rabszolgák éneke* című második verseskötetében jelent meg 1925-ben Berlinben. A költő a klasszikus latin egyházi szerzőt ébreszti, a latin nyelvű keresztény próza megteremtőjét, Szent Ágostonig a legkiválóbb és legtermékenyebb képviselőjét. A latin szerzők mára egyre messzebb kerülnek az eszmélkedéstől, mégis nemrégiben az Országos Széchényi Könyvtárban, a corvinák kiállításán láthattuk Tertullianus: A sztoikus Marcion című könyvét, amelynek valamikor régen Vitéz János lehetett a tulajdonosa. Mécs László versében felidézi az egykor volt föld alá szorult létet, a katakomba életet, mely igen hasonlatos a kisebbségek XX. századi kiszolgáltatottságához. Tertullianus elszántan védte a kereszténység igazát a pogánysággal és a Római Birodalommal szemben. Az új pogányság idején ezt Mécs László sem tette másképp. Katakomba énekét szívesen közölték antológiákban mint reprezentatív verset (pl: *Új magyar líra*, a szlovenszkói és kárpátaljai magyar költők antológiája 1919–1939). *Fekete zúzmara* címen Pozsonyban negyedszázada jelent meg Mécs László válogatott verseinek kötete, Bárczi Zsófia szerkesztésében. Itt az első ciklus címe *Tertullianus éneke*.

A *Téli ballada* kurucos hangoltságú kisebbségi vers. A kóborló poéta *Vigasztaló* című, 1927-ben Berlinben megjelent kötetéből ismerik a költő tisztelői. Talán onnan vette át az *Egyedül Vagyunk*. Lemezváltás van, a *Hej Balogh Ádám, Nagy Bercsényi Miklós* kuruc dallama helyett új lemez kerül a lemezjátszóra: *Hej Szlováci...* „[...] az éjszakában a Tátrák alatt / egy misztikus gramofon rikácsol”. Az történik, mint már annyiszor vérbefojtott szabadságküzdelseink után: a tűz lángja emészti el a „rebellis” tárogatót, sőt a tilinkónak vagy a cigányhegedűnek sincs kegyelem. Az utolsó sorok ma-

gyar népdalra emlékeztetnek: „[...] Befújta az utat / a hó... Hogyan fogok hazatalálni?” Ez a bujdosóének kegyetlenül pontosan fejezi ki az elszakított nemzetrészek őrlődését, létbizonytalanságát.

A közlési sorrendet követve az *Egyedül Vagyunk* 1939. augusztusi számához érkeztünk. Itt jelent meg Mécs László *Találkoztam Havas úrral* című, pályakezdéséről és megkísértéséről fogalmazott önéletrajzi vallomása. A történet címszereplője Havas Emil, önmeghatározása szerint „szíriai destruktív”, aki pénzt, vagyont, sikereket ígér Mécs Lászlónak, persze pályaelhagyás ellenében. Érdekes módon közel három évtizeddel később, 1951 telén ugyanez az ördögi lény kísértette meg New York városában az egyre népszerűbb erdélyi író, Wass Albertet. Át akarta csábítani a gróf urat a pénzvilág, a bankvilág és a liberális szabadosság oldalára. *A kivénült harcok leteszi a fegyvert* Wass Albert önéletrajzának utolsó fejezete, 1989. november 12-én jelent meg Clevelandben, a *Katolikus Magyarok Vasárnapjában*. Ezt az írást nem szükséges ismertetni, mert éppen megjelenik a *Trianoni Szemle* (208–212. o.) jelen számában.

Mécs László papköltő megkísértése, Havas Emil rémtörténete 1922. december 31-én, Ungváron, a városi színházban játszódik s a Petőfi-centenárium eseményeihez kapcsolódik. A poétát barátja, Rácz Pál nem kevés rábeszélés árán, nagy nehezen ráveszi, hogy a megemlékezésen ő, a szerző szavalja el Petőfi forradalmi szellemét idéző remek rapszódiaját, a *Szellemidézés*t. Végül ez megtörténik. Mécs László kitűnően szaval, ez már az első alkalommal nyilvánvalóvá válik.

A Petőfi-megemlékezést követően, már az utcán megszólította és Júdás módjára megcsókolta egy ismeretlen férfiú. „Bemutatkozott fényes-tréfásan: »Havas Emil, szíriai destruktív, az Ungvári Közlöny szerkesztője. Gratulálok a sikerhez.«

- Köszönöm.
- Volna egy ajánlatom.
- Tessék parancsolni.
- Hagyja ott főtisztelendő úr a reverendát, szerzek a zsidóktól egy hét alatt kétszázezer koronát.
- Miért hagyjam ott a reverendát?
- Hogy élje ki magát és írja ki magát szabadon, gátlások nélkül.

Erre azt válaszoltam, hogy aki örök szempontok szerinti becsületes dolgokat ír, az papként is megírhatja, mind, mind. A kálvinista Arany Jánosnak egy sora sincs, amit én katolikus papként meg nem írhatnék s le nem közhelhetnék.”

A fenti, nem túl szívderítő történetből Mécs László a mindenkori magyar íróársadalom és a maga számára levonta a tanulságot: „*Most, hogy e visszaemlékezést írom, felötlik előttem Ady Endre tragédiája. Rákosi Jenő nem tudta, milyen hallatlan energiákat, magyarságot és próféciaírt ígér a nagyváradi újságíró. Tisza István se tudta, Beöthy professzor se tudta, Ignotus tudta. Hatvany báró tudta. Léda tudta.*

Havas Emil az Ungvári Közlönyben kihagyás nélkül leközölte Szellemidézés című versemet.

Ennek a korszaknak a verseit összegyűjtöttem a Hajnali harangszó című első kötetemben. Kiadásra beadtam 1923-ban a budapesti Szent István Társulatnak. A Társulat nem tudta, mi van a kötetben, és szerencsémre nem adta ki. Saját költségemre kiadtuk Rácz Pállal Ungváron, így kimaradt belőle a cenzúra miatt a magyar versek ciklusa, melynek »Befagyott a Hernád« volt a címe, s azóta elkalódott.” A premontrei rend Mécs László és édesanyja számára garantálta a tisztes megélhetést, a létbizonyosságot. Első verseskötetének megjelentetését kölcsönrel segítette a rend.

Magyarországon 1939 szeptemberétől, a második világháború kitörését követően vezették be a cenzúrát. Jól példázza ezt Mécs László *Magyar megújulás* című versének a sorsa, amely 1942. augusztus 14-én jelent meg az *Egyedül Vagyunkban*. A Magyar Megújulás Pártja nevére feltűnően rímelő vers nyolc versszakból áll, de a hatodik versszakból három sort törölt az ügyészség: „*Minden tavasznak marad szemetje, / miénknek is volt: ne bánd, ne firtasd / a sok elaggott címet, cafrangot!*”

Mécs László korábbi verseiből is kitetszik, hogy nem kedvelte a Csonka-Magyarországon dívó rang- és címkórságot. Az elcsatolt területek magyarjai puritánabbak voltak, visszatetszést keltett bennük a nagy rongyrázás, a kegyelmes uram, méltóságos uram, nagyságos uram, nemzeti uram és más hasonló címek korlátlan használata. Ez a gondolat a Magyar Megújulás Pártja 1940 októberében elkészült programjából is kiolvasható: „Egyszerűséget kívánunk a magyar közéletben. Akarjuk a címek és rangok idejétmúlt szövevényeinek a lebontását, az államfői cím, a vitézi cím és a foglalkozást megjelölő címek tiszteletben tartását.” Talán a Mécs-verssel az lehet a cenzor fő gondja, hogy nem tett kivételt az államfői címmel, úgy, ahogy azt a pártprogramban lefektették.

A cenzori beavatkozással elegánsan eltávolított három sor helyére, keretbe foglalva, a következő szöveg került: „A liberális reakció ellen küzd az Egyedül Vagyunk.” –

Mécs László katolicizmusába mintha egy csipetnyi panteizmus vegyült volna, a természeti jelenségekben, a szélben, folyóban, fákban Istent véli felfedezni. Igen, az Isten mindenütt jelen van. A vállalkozó kedv, a lendület, a megújuló energia is ott van versében, a Napban, a Holdban és a nemzetben. A természet örök megújulása és elmúlása is ott lüktet soraiban. Igaz magyar költő módjára fogalmazza meg jókívánságait: „*Magyar testvérem! Isten jókedve / zenésítse meg vérkeringésed! / Villanyozd hősi fokra erőid!*” A vers zárósorai is igazán biztatóak: „– *Vetések, vágyak, zsoltár-szavával / új ezred-évbe indul egy ország!*”

A *Százados ének* több újságban, folyóiratban is megjelent, először, 1942. március 15-én egy politikai napilap, a keresztény-nemzeti szellemiségű *Nemzeti Ujság* közölte, igaz, nem teljes terjedelemben. Ki gondolná, hogy a negyvenes évek első felében megtörténhet egy ismert, és széles körű társadalmi megbecsülésnek örvendő papköltővel, hogy belenyúlnak verseibe, cenzúrázzák, megcsonkítják azokat (*Magyar megújulás, Százados ének*). Az utóbbi utolsó két versszakát a *Nemzeti Ujság* március 15-i ünnepi számából törölte az ügyészség. Magyarázat helyett a hiányzó két strófa helyén egy elegáns keretet találunk, a keretben pedig hirdetést: *Olvassa az Új Nemzedéket! – A Nemzeti Ujság nem saját magát, hanem önzetlenül testvérlapját reklámozta a törölt szöveg felszabadult helyén. A csonka szöveg hagyatéki kutatás nélkül is könnyen kiegészíthető, hiszen a teljes Százados ének 1942. április 4-én Kassán, a Felvidéki Ujságban, majd 1942. december 18-án, Budapesten az imrédysta Egyedül Vagyunkban mégiscsak megjelenhetett.*

A *Felvidéki Ujságban* közzétett „változat” nagy erénye, hogy jól követhető versszakokra tagolódása: kilenc hat soros strófából áll. Hiányossága, hogy a nyolcadik versszak utolsó sorából, a refrénből kimaradt egy szótag-szám, emiatt is fontos szívmengető jelző, a *Nagy*. A refrén (a megelőző sorral együtt) így hangzik: „*A nyelv-zavarból hangversenyt csinál / a szeretet: ez kell, Nagy-Magyarország!*”

Az *Egyedül Vagyunkban* a vers széles sorainak közlésére, különös tekintettel a refrénre, egy keskeny hasáb állt rendelkezésre, így a szerkesztő kénytelen volt megtörni a sorokat. Ha a hasáb hosszát tekintjük, az sem volt elegendő, a vers nem fért bele a versszakok közötti közzel együtt. Így a *Százados ének* második, harmadik és negyedik strófája úgy összefolyik, mintha egyetlen versszak lenne. A hosszú vers itteni tipográfiája alapján

azt gondolhatná a gyanútlan olvasó, hogy Mécs László még mindig az az útkereső avantgárd költő, aki egykoron az emigráns bécsi *Tűzben* publikált.

Rónay László „nagyszabású, jobboldali programversnek” minősítette a *Százados éneket*, alighanem a közlési helyből, az *Egyedül Vagyunkból* következtetve. Mécs László saját nemzetpolitikai programját szedte versbe. Ebben XIX. századi összetevők is voltak. Mózes lángoszlopa éppúgy felfénylik énekében, mint Petőfi Sándornak a *XIX. század költői* című versében, igaz, a szerzetes poéta a társadalomformáló költő mellé emeli a papokat. A szabályozott folyókról, a fegyelmezett partokról olvasva Széchenyi István folyamszabályozó tevékenysége jut az eszünkbe. Mécs László lelki megújulást és társadalmi békét hirdet a különböző rétegek; a magyarság és a nemzetiségek között. A nemzet jövőjével, megmaradásával gondol. A Heródes-lelkű gyermekellenes, magzatgyilkos párkapcsolat helyett a házastársi hűséget és a gyermekvállalást ajánlja híveinek, olvasóinak. Nemzetszemléletének középpontjában természetesen a Biblia áll. Sorait áthatja a Szent István-i gondolat. Magyaroként a románt, a szlávot, a németet és a ruszint a Kárpát-medencei népek testvérisége jegyében fogadja szívébe. Nagyon szép, jelképes, emberséges megközelítés énekében a következő „*A Tisza tiszta magyar lüktetés, / pedig Rahón románul, ruszinul / csobog, az Alföldön meg magyarul.*” Végül a záró versszakban szinte elátkozozza azt, „*ki Kárpátok közt összhang-gyilkoló / Bábelt kavargat*”. Megáldja azt, ki „*az ezeréves Méhest újra szent / egységgé szépít*”. Igaz vers, remélem, sokan megismerik, megszeretik.

A *Magyar vér mítosza* 1942. augusztus 28-án került közlésre az *Egyedül Vagyunkban*. Előzménye az 1933-ban, a *Legyen világosság* című Mécs-kötetben a *Hiszek a vérszerződésben*. Az első versszakot idézem:

„*Hiszek a vérszerződésben,
mit kötött a Hétvezér
sok későbbi más vezérrel,
mit kötött a százezer
közvitéz sok millióval:
sok keresztes, jó vitézzel,
barna Corvin-légióval,
kurucokkal, honvédekkel,
világháborús bakákkal,
amíg összefolyt a vér:
előbb csak egy fakupában,
aztán egy völgy katlanában,*

*majd a nagy Hungáriában,
majd egész Európában,
folyton összefolyt a vér:
Hiszek a vérszerződésben!”*

A *magyar vér mítosza* mitologikus költemény, a valóságban, a magyar múltban találjuk meg gyökereit. Népünk véráldozatai a szkítiai bölcsőtől a Don-kanyarig, majd az 1956-os forradalom hőseiig főhajtást, megkülönböztetett tiszteletet érdemelnek. Sokszor véreztünk mostohánkért, Európáért. Százötven éven keresztül végvári vitézeink, hős katonáink testükkel, vérükkel állították meg az öreg kontinens ellen felfegyverkezve készülődő iszlám áradatot. Az 1849-ben a szabadságharc leverését követően kivégzett aradi vértanúk és a névtelen hősök drága vére, az 1956-os forradalmat vérbefojtó szovjet megszállás számos, sokáig temetetlen áldozata talán nem érdemli meg a tiszteletet, az utókor zászlóhajtását? A *magyar vér mítosza* nem a német nemzeti-szocialisták zavaros fajelméletéből, hanem a magyar múlt eltagadott tengernyi áldozatából nőtt ki. A verset időszerűvé teszi, hogy idén emlékezzünk meg a vérengző Szamuely és a szadista Kun Béla gaztetteiről, az 1919-es vörös diktatúra borzalmairól. Mécs László pontosan és hitelesen nevezi meg ezt a sötét korszakot: „Kun Béla patkányforradalma”.

A *Holt vizeken* című verset, amely az *Egyedül Vagyunk* 1943. február 12-i számában jelent meg, ellenségeinek ajánlja Mécs László. Ennél árnyaltabbat, visszafogottabbat költő nem írt még jószándékúnak nem nevezhető ellenfeleinek. A lapalji jegyzet szerint (meg nem nevezett) vidéki lapból vette át az *Egyedül Vagyunk*. Nem igazán fontos, hogy melyik volt a költeményt feltehetőleg elsőként közreadó vidéki fórum, bár Kara Anna, Mécs László hagyatékának felkészült értelmezője és bibliográfiai feldolgozója bizonyára meg tudná adni a helyes választ.

Az *Egyedül Vagyunkban* megjelent 14 Mécs László-vers közül megemlítem a *Pisztrángok példája* címűt (EV, 1942. szeptember 25.) és a *Tréfás szél balladáját* (EV, 1942. október 9.). Ez utóbbi létösszegző vers, bár balladát alkotó szerző módján, az eseménystort megrostálva fogalmaz a költő. Hittel vallja: „Isten bája él” a fák lombjában, a szél leverte termésben és a menyasszonyingben. Ez utóbbi a termékenység jelképezheti. A kisdíák Mécs László ministrálással kereste meg reggelijét: „Szent Orsolya szüzeinél / Kassán azért volt ingyen-kosztom / mert ministráltam templomukban. . .” „Fehérpapoknál gömbölyült” – írja balladájában. Igen, 1914 tavaszán

kérte felvételét a premontrei szerzetesrendbe, Jászón. Ösztöndíjas eminens diák volt, 1918-ban szentelték pappá. Később poéta lett, gyümölcsét, verstermését megosztotta a Kárpát-medence magyarságával Felvidéktől Újvidékig. A versben mindvégig fúj a szél.

A *Pisztrángok példája* a jó értelemben vett makacsság, az egyenes gerinc, az emberi tartás éneke. Áprily Lajos kifejezésével élve a pisztrángok nem sodortatják magukat, hanem „a vízzel szembe, cél iránt” tempóznak. Magatartásuk a kisebbségi magyar irodalom jelképévé vált, úgy a Felvidéken, mint Erdélyben. Mécs László versét 1937-ben *Fehéren és kéken* című kötetéből ismerhették meg szélesebb körben az olvasók. Áprily Lajos nagyívű verse, a *Pisztrángok kora, A láthatatlan írás* című, Kolozsváron, 1939-ben, az *Erdélyi Szépmíves Céh*-nél megjelent kötetének büszkesége. Áprily Lajos és Mécs László kisebbségi költők irodalmi találkozásáról van szó a közös témaválasztásban. Tegyük hozzá, hogy Áprily Lajos pisztrángos verse az erőteljesebb, a tökéletesebb. Mécs László úgy ítélte meg, hogy a két bécsi döntés után is szükség lehet még a pisztrángtermésetre, így 1942. szeptemberében, öt esztendővel a könyve megjelenést követően újra közzétette a *Pisztrángok példáját* az *Egyedül Vagyunkban*, 1942. szeptember 25-én.

Mécs László kitűnő verse, a *Föltámadásról zeng a dal* ma Magyarország német megszállását követően, 1944. április 7-én jelent meg, az *Egyedül Vagyunkban*. Nem jobboldali és baloldali politikai kategóriákban, nem kishatalmakban és nagyhatalmakban gondolkodik a költő. A természet tavaszi megújulását állítja szembe a tél mámorával, sötét börtönével. Az ő forradalma nem börtönökkel, akasztófákkal és hullahegyekkel vert. A természet tavaszi megújulásáról, a szépség és a jószág forradalmáról énekel. 1944. véres, háborús környezetében nem lehetett könnyű helyesen megközelíteni, megérteni ezt a nem a pillanatnak írt, maradandó gyöngyszemet.

Rátz Erzsébet interjúja 1942. október 9-én jelent meg az *Egyedül Vagyunkban*.: „A költő pedig álljon a sor élére és mutassa az utat” – üzeni Mécs László a magyar irodalomnak. A bőbeszédűre sikerült interjú (teljes kolumna és három hasáb) válaszai között érdemes kicsit szemezgetni. A korábban már említett Havas Emil-féle história itt újra előbukkan. Úgy látszik, a papköltő nem tud szabadulni megkísértésének történetétől: „Ahogy ezeket a leleplező sorokat figyelem, azt kell hinnem, hogy félelmesen egy receptre próbáltak minket, magyar írókat, költőket elintézni. Arra emlékszik, ugye, hogyan

jött hozzám, éppen ungvári szereplésem után Havas Emil s hogyan ajánlott fel mindent – pénzt, támogatást, segítséget –, ha sorsomat az ő kezükbe teszem le.” Az olvasók sem felejtették el ezt az emlékezetből kitörölhetetlen rémtörténetet. Mécs László az *Egyedül Vagyunkban* a *Nyugatról* is elmondta a maga jámbor véleményét: „Jellemző, hogy a Nyugat, amely oldalas esztétikai elmélkedésekben számol be minden új néger táncosnőről, soha egy sorban sem emlékezett meg verseimről. [...] Aztán rávették Illyés Gyulát – nem haragszom érte, változatlanul becsülöm, mint író –, hogy rántson le, ahogy tud. No, meg is tette.”

Sohasem értettem, hogy Mécs László és hívei miért foglalkoztak annyit Illyés Gyula 1933-ban, a *Nyugatban* megjelent, *Katolikus költészet* című esszéjével, amelyben nemzetközi példákat is felemlítve, a magyar katolikus papköltő triászra is kitérve Mécs László költészetéről is írt, igaz, nem túl barátságosan. Az ő érvelésében is akadnak megfontolásra méltó gondolatok, így például logikai bakit fedezett fel Mécs *Legyen világosság* című versében. Azonban a *Nyugat* más értékrendet, liberális szemléletet képviselt, nem először fordult szembe a katolicizmussal. A fiatal Illyés az 1919-es „proletárforradalom” bukása után Párizsban a vörös emigráció marxista szemléletén nevelkedett. Kérdés, hogy meg tudott-e, és ha igen, úgy mikor tudott ettől az eszmeiségtől szabadulni? Népi író lett, szerkesztőként a szekértáborok között egyensúlyt keresett. Újabban a *Katolikus költők antológiájában* is szerepelnek versei (Éghajlat Könyvkiadó, Bp., 2010). Érdemesebb lenne az erdélyi magyar irodalom két kiváló konzervatív költőjénél, Dsida Jenőnél és Reményik Sándornál alaposabban megnézni, hogy miként vélekednek a Felvidék regöséről. Ajánlom figyelmükbe Reményik Sándor *Kézszerítés* című, írókról, művekről, vitákról szóló, 2007-ben Kolozsváron közreadott prózakötetét, és idézem az angyali lelkű poétát, Dsida Jenőt:

„Mécs László ma a legszociálisabb költő. Egészen a ma költője. Versein a mai kor minden problémája, minden gyötrelme és minden öröme átviharzik. Útmutató költő: mindenki talál valamit a Mécs László szavában, ami – úgy érzi – csak őneki szól. Könnyed, de időtálló művészetén kívül erkölcsi és világnézeti aranyfedezete is van minden kijelentésének.

Mécs László ma: a legkeresztényibb ember, legérzőbb poéta, legkedvesebb bohém, legaranyosabb gyermek. Ő ma a szétszakított magyarság lelki ragasztója, országokat barangoló új Tinódi Sebestyénje.” (Mécs László

Erdélyben. Pásztortűz, 1933. január 31.)

A meginterjúvolt költőnek valószínűleg tetszett az imrédysta lapnak adott, fent idézett saját sajtónyilatkozata, mert 1944. június 2-án, az *Egyedül Vagyunkban* megjelent, *Az erős lilium* című versét a rutinos kérdezőnek, Rátz Erzsébetnek ajánlotta. Az utolsó versszakból kitűnik, hogy Mécs László igenis tisztában volt a sötét jövővel, hazánk elkövetkezendő sanyarú sorsával. Nem igazán vonzó alternatíva: „jöhet tél, vagy halál!”.

VÖRÖSVÁRY ISTVÁN MAGYAR ÜNNEPÉNÉL

A *Magyar Ünnep* elnevezésű színházi és irodalmi hetilap 1944 augusztusától 1944 december végéig jelent meg. Belső címlapján feltüntetett három neves főmunkatársa Erdélyi József, Mécs László és Nyirő József. (A székely íróknak soha nem volt köze a hetilap szerkesztéséhez.) A felelős szerkesztő és kiadó Vörösváry István, aki később az emigrációban is közmegebecsülésnek örvend, Torontóban ő jelenteti meg Fáy Ferenc, Habsburg Ottó, Horthy Miklós, Márai Sándor, Mécs László és Wass Albert könyveit.

A Felvidék regöse nem került rossz társaságba, hiszen a *Magyar Ünnepben* publikált még Asztalos Miklós történész, Pusztai Sándor papköltő, Szabédi László, a Magyar Élet Kiadó költő-lektora, Sinka István, a hagyakozó Szabó Dezső, Szombathy Viktor, Tatay Sándor és Wass Albert, hogy a fontosabb szerzőket említsem. Fedák Sári, Páger Antal, Szelezky Zita színművészek, Mester Miklós államtitkár (eredményes zsidómentő) és Szóts István filmrendező sajtónyilatkozatai is számíthattak a hetilap olvasóinak figyelmére.

Mécs László a *Magyar Ünnep* indulásától, 1944. augusztus 4-étől jelen van a lapban verseivel, nem minden esetben első közléssel. A teljesség igénye nélkül felsorolom az itt megjelent költeményeit: *A halott, A hold aludni ment, Ajándék, Bánatutcán, Déj, Fekete földrajz, Vándorlásaim* és Vaszary Piroska színművész verses portréja: *Piri, avagy a csúnyaság dicsérete*. Mécs László nem vett részt a háborús propagandában, Erdélyi Józseffel szemben nem tartozott a második világháborút magasztaló vagy azt lelkesen népszerűsítő költők közé. Különvéleményét a fegyveres pusztítás borzalmairól *Fekete földrajz* című, már-már pacifizmusba hajló, tragikus hangvételű versében fogalmazta meg a *Magyar Ünnep* számára, ahol az 1944. szeptember 1-jén jelent meg. Az utolsó versszakot idézem: „A gépek fellázdattak minden jót letiporva, / s most csak fekete földrajz jön föl, a sárba / tiport tavasz, teremő fény, Tízparancs alól. /

a Rém uralma teljes, minden madár halott, csak / egy kormos csillagon még boldog remény dalol.”

Mécs László 1944 nyarán közreadott, francia nyelvű kötetéhez a világirodalom egyik kiválósága, Paul Valéry költő, esszéista, a francia akadémia tagja írt előszót. A magyarra fordított előhang a *Magyar Ünnepe* 1944. szeptember 29-i számából is megismerhető. Legalább annyira nemzetkarakterológiánkról szól, mint Mécs költészetéről: „Magyarországon közvetlenebbül fejezik ki az érzéseket, mint Franciaországban: itt még találunk népzene és népköltészetet, amely valóban zene és költészet s emellett hiteles és népi, ezeket nem rontotta meg a modern nagyváros zavaros tömegeit fertőző ostobaság és aljasság, nem sújtotta lenézéssel egy kiváltságos kultúrájára féltékeny, szellemi vezetőség. [...] A romanticizmus a magyaroknál ősi és eredeti állapotban él s a nemzeti jellem természetes sajátossága. Mécs László szerintem ezt a jellemet testesíti meg. Forró hazaszeretete különben is költői alkotásának egyik leg-erősebb ihletője.”

A BUJDOSÓ KÖLTŐ TANÚSÁGTÉTELE APOR VILMOS ÉS MINDSZENTY JÓZSEF MELLETT

A második világháború elvesztését követően, az újabb országcsönkítés idején Mécs László töretlen felvidéki lokálpatriotizmusa ellenére Magyarországon maradt. Ezt rendfőnöke, Gerinczy Pál és talán maga Mécs László is így látta helyesnek. A haló poraiból életre galvanizált Csehszlovákiában, a hontalanság éveiben, a magyar és a német kisebbségek erőszakos kitelepítésekor, a kikényszerített lakosságcsere idején, a pánszlávizmus agresszív ideológiájának járványszerű terjedésekor Mécs László személyi biztonságát és pusztá létének megőrzését vajon ki tudta volna garantálni? 1945 júliusában a Németországból hazafelé tartó fiatal katonák, szép magyar leventék tömeges legyilkolása a Pozsonyhoz közeli, ligetfalusi internálótáborban intő jel volt a hazatérni vágyók és a Felvidéken jogfosztottan élő nemzetársaink számára. Ekkor nem volt visszaút a Felldre.

Mécs László sorsa – akár az egykor háborút vesztett kurucoké – a bujdosás. A szorongatott létét, otthontalanságát hűen tükröző *Bujdosó énekét* korábban, 1944. december 10-én közölte az egyesített *Nemzeti Ujság és Új Nemzedék*. Idézésre méltó az aforizma tömörségű sor: „*Bujdosóvá lettem magam is hazámban*”.

A felvidéki magyar papköltő sohasem volt rasszista vagy nemzetiszocialista. 1946-ban két könyve mégis

felkerült „A fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek II. sz. jegyzékére”. Az 1940-ben közreadott *Forgószínpad* című kötetének és az egy évvel később megjelent hatalmas könyvének, a 760 oldalas *Összes verseinek* jutott ez az igaztalan megbélyegzés, az *Egy finn leányka* című gyászéneke miatt. A papköltő ezt a hét esztendőes Metsäpelto Hillevi emlékére írta, aki Helsinki-ben a szovjet-orosz légitámadás első áldozata volt.

A szovjet megszállta Magyarországon a második világháborút követően Mécs László-vers hosszú éveken át nem jelenhetett meg. Egy üdítő kivétel mégis volt. A győri *Független Kisgazda* 1946. április 21-én Élő Illés álnéven közölte az üldözött papköltő *Húsvéti levelezőlap* című versét, amelyet, ha teheti, szívesen elküldött volna minden magyar címére. A költő ezekben a nehéz időkben is igen bátran viselkedett, költeményei kéziratban, korai szamizdatként terjedtek hívei, tisztelői körében. Különböző emigráns lapok szerkesztőségeibe is eljuttattak ezek a szókimondó politikai versek, már 1947-től, ha ugyan nem korábban. Ilyen újság volt az *Iránytű* (Landschut), a *Magyar Nép*, a *Magyar Út* és a *Kárpát*. Az előbbi három Buenos Airesben jelent meg. Folytatható a sor az *Amerikai Magyar Népszavától* a *Katolikus Magyarok Vasárnapjái*ig.

A közvetlenül a háború lezárása után alkotott két legmerészebb Mécs László-vers üldözött vagy meggyilkolt katolikus egyházi vezetőkről, főpapokról szól, a költő mellettük tesz tanúságot.

A *Magyar bíboros 1946-ban* Mindszenty József hercegprímás küzdelmeit és fenyegetettségét idézi fel, aki merészen kiállt szorongatott vagy üldözött felebarátai mellett. Felemelte a szavát a magyarországi és a csehszlovákiai németek és a felvidéki magyarok kitelepítése ellen. Nem fogadta el a kollektív felelősséget. Internálótáborokat és börtönöket látogatott. Védelmébe vette a kommunisták hajszájának kitett középiskolásokat, a konstruált „diák-összeesküvések” állítólagos résztvevőit és az egyházi iskolák védelmében fellépő Szülők Szövetségét. Kiállt a megszüntetésük ellen harcoló katolikus egyesületek, pl. a megrágalmazott KALOT mellett. Járt a egyházmegyéket, hogy hitükben megerősítse híveit. Körlevélben tárta a társadalom elé a szlovákiai magyarság tragikus sorsát. A náci rémtetteket felidézve mutatta meg, hová vezethet a materializmus. Mécs Lászlónak oka volt aggódni a bíborosért. Talán megérezte Mindszenty József hercegprímás közelgő, 1948 karácsonyán bekövetkező letartóztatását. Aggódó énekét 1946. január 31-én fogalmazta meg.

Mécs László (1895–1978) és Nyirő József (1889–1953) közös fényképen. Mécs László (a képen kalapban), eredeti nevén Martoncsik József magyar premontrei szerzetes, költő, lapszerkesztő, az Írók Gazdasági Egyesületének (IGE), a magyar írók önszegélyező szervezetének tiszteleti tagja, majd alelnöke. Nyirő József erdélyi magyar író, kilépett katolikus pap, politikus, újságíró. A fénykép az IGE munkásságáról készített, 1984-es margitszigeti kiállítási anyagból származik. Az eredeti kép a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) Művészeti Tárában található.

A báró Apor Vilmos emlékének szentelt, vértanúságát felidéző, azt megvalló Mécs László-vers címe: *A legutolsó magyar úr*. A tragédia évében, Csornán, 1945. július 23-án írta a költő. A Vatikáni Misszió Magyar Delegátusának Németországban élő katolikus magyarok számára szerkesztett lapjában, az *Iránytűben* jelent meg 1948 márciusában. A lap szerkesztője Kótai Zoltán vatikáni delegátus, aki Nyirő József munkásságának jobb megismertetéséért is sokat tett.

Nagyszerdán, 1945. március 26-án Győr városát ágyútűz alá vették az oroszok. Ettől a naptól fegyelmetlen hordáik többször megjelentek a Püspökvárban. Nem elégedtek meg a rekvirált órákkal, hanem fiatal leányokat, asszonyokat óhajtottak „krumplipucolásra”. Otromba követelésüket egyre hangosabban és agresszívebben ismételtgették. A tragédia nagypénteken, Jézus szenvedéseinek és kereszthalálának napján következett be. A „felszabadítók” az almáspincében megtalálták az előlük rejtőző lányokat, asszonyokat és apácákat, s elkezdtek őket onnan erőszakkal kirángatni. Báró Apor Vilmos püspök a segélykiáltásra ott termett, a nők és az oroszok közé állva saját testével védte a veszélyeztetetteket. Határozott fellépéssel megpróbálta kitessé-

kelni a felgerjedt muszkákat. Rálőttek, három életveszélyes találat érte. A garázda lövöldözők megrettentek gáztettüktől, és elmenekültek. Báró Apor Vilmos tudatosan vállalta az áldozatot, 1945. április 2-án tért meg égi Urához. Önfeláldozásával megmentette az erőszaktól a megfélemlített nőket.

Mécs László versében megvilágítja báró Apor Vilmos tragédiájának társadalmi hátterét, a sötét kort, amelyben mindez megtörténhetett. Megváltozott az ideál, már nem a hős a követendő minta, hanem a nyájember, a sáskaember. Ezek a nem gondolkodó, hanem utasításra váró alattvalók tartják fenn a diktatúrákat, ők emelik magasba a gépesített Dzsingisz kánokat. A nyájemberek és a sáskaemberek küzdelmében hazánk áldozattá vált. Az eze-reves ország szellemi értékeit, tárgyi emlékeit felprédálták a győztesek. A sötét korban báró Apor Vilmos hősi példája, vértanúsága messzire világít. Elsők közt kiáltotta a költő, hogy a győri püspök szent. „*A négy lövés keresztalakja / testét-lelkét szentté avatja. . .*” Mindszenty József hercegprímás és báró Apor Vilmos vértanú püspök a XX. századi diktatúrák ellen folytatott küzdelem megalkuvást nem ismerő hősei. Igazukat hirdeti az áldozatvállalásukról fogalmazott két Mécs László-vers.